

КРАЄЗНАВСТВО ТА ЕТНОКУЛЬТУРНЕ ЖИТТЯ САМБІРЩИНИ ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТ.

Стаття простежує етнокультурне життя Самбора та Самбірщини у першій третині ХХ ст. Центральна проблема публікації – виникнення краєзнавчого товариства «Бойківщина», що об'єднало за-хідноукраїнських істориків, археологів, етнологів та діалектологів у 30-х рр. ХХ ст.

Ключові слова: краєзнавство, культура, Галичина, Самбір, Самбірщина, етнокультурний стереотип, провінція, товариство «Бойківщина», «Літопис Бойківщини», історія, археологія, етнографія, лінгвістика.

Коли йдеться про розвиток культури в тому чи іншому краї, насамперед звертають увагу на регіональні центри – великі міста. Саме їх метафорично називають вогнищами, що випромінюють світло культури у навколишньому географічному просторі. При цьому невеликі містечка, що опиняються на периферії цього простору, апріорно сприймаються епігонами- сателітами «світила», тобто культурного центру. Значною мірою це так. Львів зламу ХІХ – ХХ ст. справді був культурною столицею Галичини, Чернівці – осередком Буковини, Київ – Наддніпрянщини і – символічно – усієї невозз'єднаної тоді ще України. Проте недооцінювати маленькі містечка не варто: іноді вони були не лише споживачами, але й генераторами культурних течій. Історія малих міст Східної Галичини / Західної України може слугувати підтвердженням цієї тези.

Віддалений від Львова на 75 км. Самбір [див.: 46] уже не раз ставав об'єктом дослідницьких пошуків [65], [63]. У різні періоди його називали також Новим Самбором /Новим Містом, щоб відрізнити від недалекого Старого Самбора / Старого Міста, з якими його пов'язувала спільна історія. (Первісним Самбором був, очевидно, Старий Самбір, тому його й називали Старим Містом. Натомість Новий Самбір виник на місці сусіднього Погонича). Відповідно розрізняли Самбірщину /Самбірський повіт/, Самбірський район й Староміську землю /Старосамбірщину/, Старосамбірський район тощо. Водночас ці території весь час були поєднані тісними економічними та культурними зв'язками [30], [101].

На карті історії Східної Європи Самбір був, радше, периферією й опинявся на видноті тільки в певні періоди свого існування. Так, поляки та росіяни згадували його у контексті взаємного протистояння й походу на Москву Смутного часу. У Першу світову війну Самбір привертав ува-

гу австрійців і росіян як стратегічний у військовому плані об'єкт (звідси - зафіксована фотографією зустріч генерала Олексія Брусилова на самбірському пероні). У цьому контексті станцію Самбір та близькі Воютичі увіковічив також Ярослав Гашек, посилаючи туди свого «царсько-королівського вояка» Швейка. Нарешті, у Другу світову війну Самбір та Самбірщина (зокрема шляхи до Дрогобича, Перемишля та Львова) також стали лінією важких боїв між німецькими та радянськими військами.

Натомість «внутрішня» історія міста й регіону не була такою яскравою. Як більшість східногалицьких містечок, Самбірський повіт був заселений українцями, поляками та євреями. Так, у першому десятилітті ХХ ст. кількість його населення (107 393), з одного боку, поступалася близькому Дрогобицькому повіту (171 042), але випереджувала недалекий повіт Рудки (77 246) та майже вдвічі переважала повіт Старий Самбір (60 675). За віровизнанням, що, фактично, покривало національну ідентифікацію, на цій території налічували 32 788 римо-католиків (поляків), 65 453 греко-католиків (русинів, тобто українців) і 8 829 представників іудаїзму (євреїв). Водночас 44 801 з них вважали мовою повсякденного спілкування польську, 61 272 – руську (українську), і 1 312 – німецьку [96, с.18]. (Такий стан не випадковий: більшість галицьких євреїв, хоч і формували окрему спільноту «Мойсеєвого віровизнання», були польськомовними). За цими критеріями, у 15 гмінах повіту переважали поляки (римо-католики), натомість у 72 – українці (греко-католики) й лише в одному – євреї (визнавці іудаїзму) [95, с.23].

У 20-30 рр. чисельні пропорції змінилися мало. Так, у 1921 р. перепис населення зафіксував загальну кількість населення у 105 020 чол., з яких виділив 61 914 греко-католиків (українців), 33 889 визнавців римо-католицизму (поля-

ків) та 8 854 «старозаконних» (євреїв) [96, с.74-75]. Через десять років ще один перепис населення стверджував, що місто й повіт населяли вже 133 814 чол., серед яких 43 583 римо-католиків (поляків), 78 504 греко-католиків (українців) і 11 258 представників «мойсеєвого визнання» (євреїв) [85, с.39]. Сам Самбір у міжвоєнний час був невеликим, скромним за розмірами містом, з 25 000 мешканців (з перевагою усе ж польських жителів). Водночас навіть у статистиці міста й повіту існувала україно-польська конкуренція. Так, польські дані міжвоєнного часу нав'язували думку про збільшення польської присутності на цій території. Українці ж, опираючись на дані греко-католицьких шематизмів, навпаки, наголошували на загальній перевазі українського населення і його зростаючій присутності в регіоні. Так, самбірський адвокат Володимир Гуркевич у 1931 р. (із застереженнями) підкреслював, що українське населення на Самбірщині збільшилося з 31 705 чол. у 1830 р. до 54 815 чол. у 1930, тоді як кількість поляків у цей час становила 19 712, а євреїв 7 046 (на тлі 4 500 українців, 11 500 поляків і 6 000 євреїв у самому Самборі) [13, с.128]. Неоднаковим серед представників різних етносів було й ставлення до історії міста. В українській версії виникнення Самбора пов'язували, передовсім, з його попередником – княжим Погоничем. Для українців місто було одним з релігійних осідків Самбірсько-Перемисько-Сяноцької єпархії, місцем прощ до чудотворного образу Матері Божої та діяльності й поховання унійних владик [18], [54].

Зрештою, в історії XIX ст. Самбір став одним із центрів пробудження національної свідомості галицьких українців та формування їхніх політичних орієнтацій: москвофільської й народовської [див., зокрема: 53]. Натомість у польській (і частково – єврейській) історичній свідомості Самбір був містом, заснованим у 1390 р. краківським воєводою Шпитком (Спитком) із Мельштина, а потім, у XIV ст. викупленим королевою Боною; місцем перебування Стефана Баторія та зустрічі Марії Мнішек з Дмитрієм Самозванцем; перемогою гетьмана Собеського над татарами у 1672 р. тощо. Саме з історією давньої Речі Посполитої поляки й пов'язували правовий статус міста та його герб (олень, пробитий стрілою) [102]. Історію Самбора XIX – XX ст. польські дослідники також бачили як період активного піднесення власного національного руху. Нарешті, для євреїв Самбір був містом давніх синагог, чудотворних цадиків та місцем конкуренції між новіт-

німи асиміляціоністами і традиціоналістами (ізоляціоністами). Відповідно, змінювався й список видатних осіб, так чи інакше пов'язаних з містом. Так, самбірські поляки наприкінці XIX ст. – у першій половині XX ст. своїми найбільшими земляками вважали Шпитка (Спитка) з Мельштина, родину Одровонжів, поета Григорія Самбірчика (Georgius Ruthenus), Єжи Мнішека та Марину Мнішек; похованих у місті гетьмана Станіслава Хоментовського та єпископа Валентина Гербурта, а також «героя Відня» Юрія Кульчицького. Згодом цей список дещо видозмінювали, додавши сюди народжених на Самбірщині: з польського боку – письменника XIX ст. Валерія Лозинського, а з українського – запорозького гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного [91, с.141-197]. Натомість представники т.зв. твердих русинів, згодом москвофілів XIX – поч. XX ст., мали свого культурного героя – засновника народних читалень та філантропа Михайла Качковського [16]. На кількох із цих уславлених громадян претендувала і українська, і польська спільнота: йшлося, передовсім, про Юрія (у польському трактуванні – Єжи) Кульчицького [75] та Григорія Самбірчика [15], довкола національної ідентичності яких точилися суперечки. Крім того, польські дослідники місцевої історії наголошували на тому, що гетьман Конашевич-Сагайдачний був лояльним королю й Речі Посполитій, натомість українці вважали його носієм запорозького духу і самостійницьких прагнень. Ці розходження не випадкові і, зрештою, властиві для кожного полікультурного міста, де представники різних націй мешкають водночас «разом та окремо».

Загалом на зламі XIX – на початку XX ст. Самбір привертав до себе увагу галицьких інтелігентів. Для читачів із різних національних середовищ Галичини це місто було відоме завдяки місцевим публікаціям. Тут виходила своя преса, зокрема польська «Gazeta Samborska» (злам XIX – перші десятиріччя XX ст.); видання, що репрезентували «польсько-єврейський» Самбір (наприклад, Rocznik Samborski та супутні часописи 70-90 рр. XX ст.); публікувалися щорічні звіти самбірської гімназії [100]; зрештою, було видано короткий нарис історії міста [87]. Частина цих видань були не локальними, а регіональними, спільними, зокрема, з сусідніми Старим Самбором та Туркою. (У 20-30 рр. XX ст. самбірські польські часописи були «злиті» з бориславськими й дрогибицькими. Українці ж, як альтернативу, видавали свою газету – «Підкарпатські вісти».) Руський

(український) Самбір кінця XIX – поч. XX ст. також відзначився досить солідними виданнями, такими, наприклад, як чотири томні «Життя святих» (1891) місцевого священика о. Іларіона Гмитрика. Крім того, поза самим містом з'являлися більші й менші публікації про Самбір, повіт та їх історію: від робіт А. Добрянського [19], Б. Площанського [52], Ф. Сярчинського [99] і М. Стенчинського [98] у XIX ст. до книги документів з історії Самбора А. Дорфлеруни у 30-х рр. XX ст. [89].

На цей час в Самборі існував неформальний розподіл видів діяльності за етнічним принципом: шевство, столярство й кравецтво вважали переважно «українськими» професіями, будівництво й мулярство – польськими, а бляхарство й торгівлю (купецтво) – єврейськими [53, с.112-113]. З іншого боку, представники різних націй намагалися поширити свій вплив на різні сфери економічного життя міста, зокрема українці – на купецтво [12]. Цьому відповідало й сприймання міського простору – спільне й відмінне водночас. Для життя українців знаковими були, зокрема, споруджена у 1737 р. церква Успіння Пресвятої Діви Марії з коронованим чудотворним образом Богородиці [55], а також новітні приміщення руських (українських) організацій: «Ризниці», «Бесіди», «Просвіти» тощо. Важливою для українців була й самбірська гімназія, де у різний час вчилися письменник Андрій Чайковський, громадський діяч Іван Боберський, історик Стефан Томашівський тощо. Натомість у свідомості місцевого польського населення початку – першої третини XX ст. символічними були, насамперед, збудований у 1560-1568 рр. самбірський костел св. Івана Хрестителя (т.зв. фара) з каплицею-усипальницею ксьондза Анджея Баргеля з кінця XVI ст.; замкові вали та залишки резиденції польських королів («мисливський будиночок» Стефана Баторія), а також пам'ятки польського національного руху XIX – поч. XX ст.: будівля товариства «Сокіл», пам'ятник Костюшку (який, щоправда, простояв недовго, з 1906 до 1918 р. – часу україно-польського збройного протистояння в Галичині) [91]. У Самбірському повіті поляки також вирізняли знаки своєї присутності, наприклад, парафіяльний костел св. Мартина (костел Гербуртів) у Фельштині (нині – Скелівка Старосамбірського району) тощо. Натомість українська культура повіту і для українців, і для поляків асоціювалася, передовсім, з давніми унікальними дерев'яними церквами, іконописом, народними ремеслами, одягом, їжею та хатами

під солом'яною стріхою. Про єврейську присутність у місті свідчило існування єврейських кварталів на т.зв. Бліху та давньої оборонної синагоги, єврейського госпіталю, комерційної школи і товариств самопомочі XIX – XX ст. [97]. Відносно нейтральними, спільними для всіх міщан були споруди центру міста, зокрема, збудована у XVII й перебудована у XIX ст. міська ратуша. Водночас і в ній польське населення Самбора бачило, насамперед, втілення Давньої Речі Посполитої та її чільних громадян, зображення яких виднілися над входом до приміщення магістрату.

Інформація про Самбір і Самбірщину змінювалася так, як і саме місто. У 80-их рр. XIX ст. довідники описували його як населений пункт з 13 586 мешканцями (7049 римо-католиків/поляків, 2073 греко-католиків / українців, 4427 визнавців іудаїзму), де діє 85 шинкарів, 107 крамарів, 39 магазинів, 6 трактирів, 2 цукерні і 1 кав'ярня. Серед головних його пам'яток називали церкви, костели та ринкову площу з одноповерховою забудовою, від якої відходило 10 вулиць. (Водночас Самбірському повітові в цілому закидали, що тут багато мокрих, не дренажованих земель, що спричиняє часті неврожаї) [88]. На самому початку XX ст. про Самбір говорили уже як про невелике місто з 15 000 населення, що має гарну ратушу, бернардинський монастир, а також 2 парові млини, горілчану та олійну фабрики [90, с. 696-697]. Десятиліттям пізніше туристичні путівники рекомендували відвідати його як місто з 21 000 населення, де небагато пам'яток культури, однак є окружний суд, велика ринкова площа та гідні уваги старі костели й церква; натомість Самбірщину вважали територією, де ще збереглася народна культура в чистому вигляді [93, с.235-236]. Адепти галицького москвофільства відзначали, який позитивний вплив мало «повітря цього приємного міста, овіяне подувами від чистих вод Дністра і свіжістю недалеких підкарпатських гір» на формування їхнього кумира Михайла Качковського, який тут навчався [16, с.5]. Для українських селян з довколишніх повітів Самбір початку XX ст. асоціювався з «успенським празником» (тобто зі святом Успіння Пресвятої Богородиці, 28 серпня), а Самбірщина – з «байгарами», мешканцями сіл, які приїжджали по сіль до сусіднього Дрогобича [6, с.79]. Дуже відчутними для самбірчан XX ст. стали збройне протистояння часу російської окупації 1914-1915 рр. та події ЗУНР. У першому випадку місцева спільнота поділилася на тих, хто вітав росій-

ську військову адміністрацію (передовсім місцевих москвофілів), і тих, хто її не сприймав (прихильників українського та польського національних рухів). Натомість у листопаді 1918 р. український Самбір й Самбірщина протистояли польському Samboru і Samborzczuzynie [84]. Зрештою, 19 вересня 1933 р. Самбірський окружний суд став місцем проведення процесу над українцями, обвинуваченими у вбивстві польського політичного діяча Тадеуша Голувки. Цей суд викликав неабияку увагу до міста, а водночас поглибив ментальний розкол між поляками та українцями Галичини. Поза тим, навіть місцеві інтелігенти визнавали, що Самбір був звичайним провінційним містом. Однак вони підкреслювали, що періодично культурна атмосфера міста змінюється, а його громадське життя активізується: «Спокійне на вигляд місто Самбір, яке через дешевизну продовольства заселяли чисельні пенсіонери, що жили, швидше, плітками місцевого значення, аніж великими ідеями, розрахованими на майбутнє, під впливом зовнішніх чинників й запальчivosti молодого покоління час від часу піддається великому піднесенню умислів», – відзначав місцевий краєзнавець та адвокат О. Кучера [91, Т. 2, с.365].

Одним із кульмінаційних періодів у громадському житті Самбора першої половини ХХ ст. стало міжвоєнне двадцятиріччя. Провідну роль у пробудженні громадського життя відіграла діяльність місцевих українських краєзнавців, які заснували товариство «Бойківщина», а потім і «Літопис Бойківщини» – часопис, присвячений культурі й історії регіону. На той час у місті й повіті вже діяв ряд установ та організацій різного культурного й політичного спрямування. Скажімо, Towarzystwo Szkoły Ludowej, «Sokół», Towarzystwo miłośników ziemi Samborskiej чи Towarzystwo rozwoju Ziemi Wschodnich та інші були осередками польського національно-культурного руху. Натомість «Просвіта», Український Народний Дім, філія «Союзу українок», «Пласт» та «Сокіл», Українська Захоронка і Товариство Українських Служниць, «Рідна школа» [11], «Учительська громада», «Шкільна поміч», «Боян», «Зоря», «Бандурист», «Українська Бесіда», «Союз українських адвокатів», «Повітовий Союз Кооператив», «Маслосоюз» та «Народна Торговля» репрезентували український Самбір [53, С. 157-162]. Водночас «Ризниця», Товариство й читальня ім. М. Качковського, товариство «Жизнь», «Общество Русских Дам» були установами самбірських москвофілів. (Зрештою, з цього середовища вий-

шов навіть один із засновників «Бойківщини» – письменник та краєзнавець Іван Филипчак). Загалом, за даними О. Кучери, на середину 30-х років у місті було 55 польських, 31 єврейська та 28 українських організацій (разом із москвофільськими) [91, т. 2, с.373.]. Ці товариства та установи були ініціаторами культурного життя національних спільнот міжвоєнного Самбора та околиць. Вони мали свої книгозбірні, читальні та розповсюджували книжну культуру в регіоні. Так, у місті існували українські бібліотеки василіанського монастиря, товариства вчителів загальних шкіл самбірського повіту, а також Єврейська народна бібліотека [86, с.509-511]. У 20-30 роки самбірські українці заснували окрему Українську бібліотеку (фірму «Книжка», фонд якої налічував 10 000 томів. [53, с. 158]). Згодом з'явилася книгозбірка товариства «Бойківщина» [60, с.9], що за короткий час зростала до 4317 томів, серед яких були рідкісні стародруки, рукописні Євангелія тощо [15, с.14, 15.].) Свої книгозбірні у Самборі мали й польські культурні та освітні установи: державна чоловіча гімназія ім. А. Міцкевича, друга державна гімназія ім. М. Коперника, приватна жіноча гімназія ім. М. Конопницької, Польське Касино, бернардинський монастир, польське товариство Білого Хреста, Товариство Школи Людової, учительський семінар, Товариство розвитку східних земель, польське товариство робітників, профспілка польських залізничників тощо. Крім них, у місті працювала ще публічна бібліотека ім. К. Шайнохи й платна Польська Читальня.

У такому контексті на початку 30-их рр. й виникло місцеве історико-культурне товариство «Бойківщина». До його зародження спричинився спонтанний ентузіазм групи українських інтелектуалів: учителів Івана Филипчака та Михайла Скорика, адвоката Володимира Гуркевича, лікаря Володимира Кобільника тощо. Частина з них потрапила в Самбір після бурхливого життя в політичних та культурних центрах не лише Галичини, але й тогочасної Європи. Ініціатори нового проекту хотіли, з одного боку, заповнити свій вільний час якоюсь діяльністю, а з іншого боку – компенсувати песимістичні настрої місцевих українців, викликані поразкою визвольної боротьби на початку 20-х рр. Первісно вони домагалися заснування лише «повітового музею», потім – «кооперативу», з якого утворили статутне товариство, що мало займатися дослідженням Бойківщини. Далі організатори вирі-

шили фондувати також видання, де можна було публікувати результати студій над цим регіоном [60, с.4-6]. Часопис заповнив вигідну нішу, бо наукового журналу міжвоєнний Самбір не мав. Його назва – «Літопис Бойківщини» – була пов'язана з національно-культурними аспіраціями засновників [7]. Нове видання мало «розбудити» приспані національні почуття українських міщан Самбора та українців з довколишніх сіл. Водночас його видавці не забували неграмотних та малограмотних. Для них символічним «літописом Бойківщини» мав стати музей товариства у Самборі, до якого, за ідеєю організаторів, мали бути причетними самі селяни. Щоб підсилити місцевий патріотизм, автори «Літопису» інтенсивно впроваджували в ментальність галичан позитивний образ однієї етнографічної групи – бойків, та формували привабливий імідж Самбора – «столиці Бойківщини» [60, с.5]. (В уявленнях самбірчан Бойківщина поглинала не лише Самбірський повіт, але й більшу частину Наддністрянщини [31], [23]). «Студії над бойками» охоплювали широкий діапазон проблем: історичних, археологічних, географічних, топографічних, природничих, літературознавчих, етнографічних, соціологічних, статистичних, юридичні (студії звичаєвого права), медичних, економічних, мистецтвознавчих, медичних (вивчення народної медицини), бібліографічних і навіть демонологічних (!) [пор.14], [60]. Цю програму «самбірчанам» вдалося реалізувати лише частково, однак вони прагнули її втілити. Для цього редакція «Літопису» та управа Товариства звернулася за допомогою до українців Львова, Праги та Варшави. Організатори розраховували також на допомогу учителів та священиків Самбора й регіону, зрештою, на зацікавленість самих селян з Прикарпаття. Для цього видавці «Літопису» публікували методичні вказівки та питальники з енології, діалектології та краєзнавства, пояснюючи, як правильно записувати тексти «з уст народу», як описувати сільські звичаї, побут тощо [29], [41]. Але більшість матеріалів до видання готували самі його ініціатори. Вони ж (як медик Володимир Кобільник) організовували археологічні розкопки в околицях Самбора (Городище, Ступниця, Кульчиці) та етнографічні експедиції у віддалені села (зокрема на Турківщину). [8], [33], [34]. Так, на сторінках краєзнавчого часопису з'явилися ґрунтовні праці самбірських науковців – насамперед цикл статей Володимира Кобільника, присвячених «археологічним дослі-

дам Бойківщини», його ж «Історія самбірської церкви Різдва Пресвятої Діви Марії» [69] та ілюстрований етнографічний опис «Матеріальна культура села Жукотина, турчанського повіту» [40] тощо. Їх відзначала педантичність, детальність й сумлінність в описі навіть банальних речей. Крім того, у «Літописі Бойківщини» містилися статті з археології Ярослава Пастернака [50], [51] та Маркіяна Смішка [64], праці з середньовічної та ранньоновітньої історії регіону Івана Крип'якевича [42] тощо. Еволюцію народного мистецтва Прикарпаття та Карпат у «Літописі» розкривали статті Іларіона Свенціцького [58] та Володимира Залозецького [22]. Цивілізаційний розвиток Галичини з кінця XVIII по середину XX ст. слугував основою роботи Івана Филипчака з історії освіти на Бойківщині [72], [73]. Значне місце серед публікацій займали етнографічні матеріали, певну частину яких подавали сільські вчителі та священики: про обрядовість і шляхи карпатського пастухування [1], писанки [62], народну вишивку [45], молитви [26], різдвяні, новорічні та святойорданські звичаї [69], ритуали Зелених Свят [2], вечорниці [68] та похоронні обряди [25]), про матеріальний побут окремих сіл [71], народне звичаєве право тощо [47]. Самбірські краєзнавці цікавилися також діалектологією, тому в «Літописі» з номера в номер публікували «Словник бойківського говору» Юрія Кміта [27], [28]. З етнографією автори журналу пов'язували проблему збереження та пам'яток народної культури, розвитку регіонального музейництва у 20-30-их роках XX ст. Цю тему відобразила спеціальна робота Іларіона Свенціцького про галицькі музеї [57], а також статті, присвячені самбірському музеєві «Бойківщина». [60], [70]. Організатори намагалися унаочнити інформацію про цей музей, наприклад, подавши наприкінці першого номера «Літопису» ряд коментованих фотографій найважливіших на той час експонатів збірки (Таблиці III-VII). Велике зацікавлення авторів викликали дискусії довкола регіональної топо- та етнології [61], [57]. Регіональну етнологію у збірниках також представляли роботи відомих вчених, наприклад, Володимира Кубійовича [43]. Разом із тим, самбірських краєзнавців цікавила також історична статистика, представлена великою працею Володимира Гуркевича – місцевого адвоката та одного із засновників «Бойківщини»: «Бойки за 100 літ у числах» [13]. Інтелектуальні горизонти, на які організатори товариства орієнтували своїх читачів, виходили далеко поза галиць-

кий контекст, хоча їх центром залишалися місцеві проблеми. Тому зміст номерів й назву журналу подавали двома мовами: українською і латинською («нейтральною» мовою європейської науки). Отож, «для світу» «Літопис Бойківщини» був презентований як «*Annales Voicowiae. Analecta, quibus historia, mores, litterae, artes Voicoviensis gentis Ucrainiensis describuntur*». Творча й редакційна праця представників самбірського осередку була дуже напруженою та самовідданою. Томи «Літопису» виходили відносно регулярно з 1931 по 1939 р., хоча видання відразу було збитковим і з'являлося у світ за кошти меценатів – наприклад, Данила Стахури [17] чи Володимира Кобільника. Однак ініціатори його появи вважали, що журнал усе таки виконав свою місію «культурного подразника», підняв престиж Самбора в Галичині та збудив творчі сили мешканців не дуже активної галицької провінції [60, с. 15].

Видавці адресували журнал передовсім місцевому населенню. Його задумували як стимул до читання та самоосвіти серед українських міщан та селян. Тому в першому номері часопису було оголошено конкурс на «монографії поодиноких сіл та міст на Бойківщині» [81, с.176]. Разом з тим самбірські ентузіасти усвідомлювали, що багато селян повіту залишалися неграмотними або орієнтувалися на масову літературу: «листи з неба», пророцтва Михальди, співаники, гороскопи, книги про магію, сонники тощо [72, с.50], а місцева інтелігенція не надто цікавиться краєзнавством. Тому, незважаючи на доволі високі винагороди (200, 300 і 100 злотих), очікуваної реакції з боку «місцевих людей» не було, і за працю довелося взятим самим ініціаторам акції. Так з'явилися історичні нариси І. Филипчак («З історії села Лішні», «Школа в Стрільбичах» [74], «Історія Тиряви Сільної», «Історія села Береги»), частина з яких вийшла на замовлення сільських громад. Крім того, Филипчак здобув популярність як автор романів на історичну та соціально-побутову тематику; частина з них побачила світ у Самборі [75-80]. Також «самбірчани» хотіли доповнити свій «Літопис» серією інших монографій. Для цього вони збирали тексти, опубліковані частинами у різних номерах часопису, в окремі книги-відбитки. Так сформувалася невелика «Книгозбірка Бойківщини», куди ввійшли роботи Володимира Кобільника про матеріальну культуру села Жукотина на Турчанщині, Івана Филипчак – про історію шкільництва на Західній Бойківщині [73], частина гасел словника бойківського говору

Юрія Кміта тощо [28]. Крім того, в товаристві планували видати ще «Бойківський Географічний словник», «Бойківський пом'яник», вести бібліографію праць про Бойківщину, а потім підготувати комплексну монографію чи популярний нарис історії Бойківщини [14, с.2-3]. Проте було видано лише фрагменти «Бойківського Пом'яника» на сторінках «Літопису Бойківщини»: некрологи симпатиків і діячів товариства [3],[4],[17]. Якщо друковані видання «Бойківщини» мали фіксувати духовну культуру регіону, то її матеріальну історико-культурну спадщину зберігав однойменний етнографічний музей, який на 1939 р. посідав уже біля 18 600 одиниць зберігання. Він став зразком для інших краєзнавчих музеїв Галичини: «Верховини» у Стрию, імені князя Василька у Тереховлі, «Яворівщини» у Яворові, «Лемківщини» у Сяноці, «Стривігора» у Перемишлі. Натомість самбірський «Літопис Бойківщини» зайняв чільне місце серед солідних краєзнавчих видань Галичини, зокрема тих, які випускало НТШ у Львові ще до першої світової війни – поруч із «Етнографічним вісником», «Матеріалами до українсько-руської етнології» та краєзнавчими виданнями 20- 30-х рр. ХХ ст. (на зразок популярної «Нашої Батьківщини») тощо. Цікаво порівнювати самбірський часопис також і з тогочасним київським «Краєзнавством». Попри очевидні ідеологічні та структурні відмінності, зумовлені політичними та культурними відмінностями між тодішньою Західною Україною та УРСР, в обох виданнях були вміщені розлогі й детальні наукові студії високого наукового рівня.

Польська спільнота Самбірщини намагалася відповісти на культурні «виклики» української сторони. Такою відповіддю (крім формування окремого Музею Самбірської землі) стала двотомна ілюстрована монографія А. Кучери «*Samborszczynna*», значна частина якої була присвячена історії та культурі польських жителів міста та сіл навколо нього [146]. Ця книга – також феномен культурного життя міжвоєнної провінції. Її автор – місцевий суддя – зосередився на культурному, церковному та економічному приватному і товариському житті та матеріальній культурі самбірських міщан, судочинстві та історичній топографії міста XVII–XVIII ст.; опублікував списки його жителів, документи, що регламентували різні аспекти міського життя тощо. Кучера частково підтримував давнішу традицію польської громади, у свідомості якої

історія «вільного королівського міста» Самбора пов'язувалася передовсім з іменами польських королів та шляхти. Водночас науковець-аматор дуже високо оцінював фаховий рівень «Літопису Бойківщини» й довіряв висновкам його авторів [91, т.1, с. 31-74, Т. 2, с. 472-481]. Загалом, О. Кучера характеризував регіональну українську народну культуру як «посестру» польської, розповсюджував позитивний стереотип «доброзичливого бойка» як ідеал місцевого українця, присвятивши цій темі окрему книгу «Серед бойків» [92]. У свою чергу, автори «Літопису Бойківщини» дуже схвально відгукувалися про «Samborszczyzna» Кучери та охоче покликалися на неї.

Водночас важливу роль у поживленні українського культурного життя на Самбірщині відгравали ті ж таки художні тексти І. Филипчак, а також романи й повісті відомого письменника, юриста та самбірського повітового комісара ЗУНРу Андрія Чайковського. Так, впродовж XIX – початку XX ст. за Самбірщиною закріпилося реноме регіону, де сконцентрована чисельна дрібна (т.зв. ходачкова) шляхта. За її національну самосвідомість точилася явна й прихована боротьба польської та української інтелігенції. Зокрема, поляки наполягали на тому, що малоземельні шляхтичі цілого ряду сіл довкола Самбора (Гордині, Кульчиць, Білини, Городища, Ступниці, Чайковичів) – це збіднілі представники польських шляхетських родів. Натомість українські інтелігенти Самбора, використовуючи уявлення про Кульчиці як батьківщину Петра Сагайдачного [див.: 5] й Гординю – «малу вітчизну» Осипа Федьковича та А. Чайковського [9],[83], переконували місцеву «ходачкову» шляхту, що вона насправді українського походження.

Але вибух Другої світової війни у 1939 р. поклав край і польсько-українській конкуренції та співробітництву на Самбірщині, і планам товариства «Бойківщина». Друкований орган товариства припинив своє існування на 11 випуску. (За іншими даними, 12 випуск «Літопису

Бойківщини» був набраний, проте залишився в гранках і не дійшов до читачів). Музей ще деякий час працював, але згодом також був ліквідований. Доля більшості авторів самбірського «Літопису» та діячів товариства «Бойківщина» виявилася драматичною. Головні меценати видання й музею – В. Кобільник та В. Гуркевич – не витримавши важкої й напруженої праці, померли ще перед Другою світовою війною. Історик шкільництва та письменник І. Филипчак після війни був заарештований й висланий у Тайшет, де загинув [67, с. 81-84]. Мовознавець А. Княжинський під час воєнних дій переїхав до Коломиї, потім до Станіслава, далі – до Відня, де його арештували радянські спецслужби і заслали до Сибіру, звідки учений звільнився аж у 1955 р. [59]. Етнолог та педагог М. Скорик у 1941 р. став виконувачем обов'язків Львівського відділення Інституту фольклору та етнографії, однак після війни був засланий в Анжеро-Судженськ Кемеровської області, звідки повернувся на Львівщину аж у 1957 р. тощо. Натомість музейні експонати та книгозбірня товариства були розпорошені по музейних збірках СРСР, а також по приватних колекціях. Взагалі, війна майже повністю змінила етнокультурну атмосферу Самбора й багатьох довколишніх сіл. Місцевих поляків репатріювали, а їхнє місце заповнили переселенці з Лемківщини та Надсяння (зокрема, Перемишля та Перемишльської землі). Єврейська спільнота Самбора й Самбірщини загинула у жахливих Голокосту - Шоа (більшість – у близьких до Самбора лісах та поблизу с. Бронниці на Дрогобиччині), а знаки її існування (кіркути та синагоги) були зруйновані [97].

У такому контексті самбірські краєзнавчі видання першої третини XIX ст. залишаються свідченням знищеного культурного клімату галицьких містечок, джерелом для вивчення ментальності та прагнень місцевої інтелігенції цього часу, матеріалом для реконструкції інтенсивного життя різних етнічних спільнот в умовах нібито дуже консервативної, а насправді на диво прогресивної провінції XIX–XX ст.

Джерела та література

1. Білинський Я. Вівчарські шляхи північно-західної Бойківщини/ Білинський Я. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1938. – Ч.10. – С.45-49.
2. Близнак І. Зелено-святочний звичай у бойківській місцевості Штуківець/ Близнак І. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1937. – Ч.9. – С. 120-122.
3. Володимир Кобільник [Некролог] // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1937. – Ч. 9. – С. I-IV.
4. Володимир Гуркевич [Некролог] // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1938. – Ч. 10. – С.1-2.
5. Волчко-Кульчицький І. Історія села Кульчиць і роду Драго-Сасів. / І. Волчко-Кульчицький. – Дрогобич: Відродження, 1995.
6. Галицько-руські народні приповідки. У 3-х т. /Зібрав, упорядкував і пояснив др. І. Франко. 2-ге вид. 2-ге вид. – Львів, 2007. – Т.3.

7. Голик Р. «Самбірський феномен» і культурні стереотипи: симбіоз історії, етнографії та діалектології на сторінках міжвоєнного «Літопису Бойківщини» / Голик Р. // Діалектологічні студії. 4: Школи, постаті, проблеми. – Львів, 2004. – С. 104–133.
8. Голик Р. Між Асклепідом, Марсом і Кліо: Володимир Кобільник та його епоха / Голик Р. // Дзвін. – 2006. – № 11- 12. – С.104-108.
9. Гординський Р. Виханський Б. Гординя / Р. Й. Гординський, Б. А. Виханський. – Дрогобич: Швидкодрук, 2011.
10. Горняткевич В. Музей «Бойківщина» в Самборі: заснування, розквіт, небуття, відродження / Горняткевич В. // Літопис Бойківщини. – ЗСА – Канада - Україна (Самбір) – Ч. 2/ 63 (74). – С.14,17.
11. Горняткевич В. З життя «Рідної школи» у Самборі / Горняткевич В. – Самбір, 1998;
12. Горняткевич В. Українське купецтво в Самборі / Горняткевич В – Самбір, 2001;
13. Гуркевич В. Бойки за 100 літ у числах (Ч. I) / Гуркевич В. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1931.–Ч.1.– С. 113-144.
14. Гуркевич В. Передне слово / Гуркевич В. // Літопис Бойківщини. –Самбір, 1931.– Ч.1.– С.2-5.
15. Гуркевич В. Дрогобицький Юрій. Григорій Самбірчик / Гуркевич В.// Літопис Бойківщини.– Самбір, 1931.–Ч.1.– С. 171-172.
16. Дедицький Б. Михайль Качковскій и современная галицко-русская литература. Часть 1 / Б. Дедицький.– Львовь, 1876.– 124 с.
17. Др. Данило Стахура (Посмертна згадка) // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1939. – Ч. 11. – С.1-2.
18. Добрянскій А. Історія єпископов трех соединенних епархій, перемышльскої, самборскої и саночкої от найдавейших времен до 1794 г. / А. Добрянскій. – Львов, 1893.
19. Добрянскій А. Короткі записки історическїи о мeste Самборе // Зоря Галицкая яко альбумъ на год 1860. / А. Добрянскій. – Львов, 1860. – С.350-355.
20. Дучимінська О.-О. Різдва і святойорданські звичаї в селі Тяпча (Східна Бойківщина) / Дучимінська О.-О. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1938.– Ч.10.– С. 55- 59.
21. Звіт з діяльності товариства й музею «Бойківщина» в Самборі за 1936 рік // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1937. – Ч.9. – С.125-128.
22. Залозецький В. Бойківський тип дерев'яної церкви й його відношення до історичних стилів / Залозецький В. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1938. – Ч.10. – С. 61-67.
23. Зілинський І. Границі бойківського говору / Зілинський І. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1938. – Ч.10. – С.92-99;
24. Зинич М. Звичаї та вірування на Андрія в с. Жукотині, пов. Турка. / Зинич М. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1937.– Ч.9.– С. 122-124.
25. Зинич М. Похоронні звичаї в селі Жукотин в турчанському повіті / Зинич М. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1935.– Ч.6.– С. 14-19.
26. Кміт Ю. Народні «пацьорь» / Кміт Ю. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1935. – Ч.5. – С.36-37.
27. Кміт Ю. Словник бойківського говору / Кміт Ю // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1934-1939. – Ч.3–11 (окремий додаток).
28. Кміт Ю. Словник бойківського говору. – Самбір, 1934. – 116 с.
29. Княжинський А. Як записувати твори «усної словесності»? / Княжинський А. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1931. – Ч.1. – С. 155-158.
30. Кріль М.М. Старосамбірщина: історія і культура. – Львів: ЛА «Піраміда», 2009. – 600 с.
31. Княжинський А. Межі Бойківщини / Княжинський А. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1931. – Ч.1. – С.24-37;
32. Княжинський А. Причинки до звичаєвого права на Бойківщині. Свідectво землі. Кара за крадіж / Княжинський А. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1934. – Ч.1. – С.164-165.
33. Кобільник В. З археології Бойківщини / Кобільник В. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1931. – Ч.1. – С. 38-42.
34. Кобільник В. З археологічних дослідів на Бойківщині за рік 1931-32 / Кобільник В. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1933. – Ч.2. – С.3-31.
35. Кобільник В. Відкриття доісторичних землянок в Кульчицях / Кобільник В.// Літопис Бойківщини. – Самбір, 1934. – Ч.3. – С.12-19.
36. Кобільник В. Знаки на днах посудин княжої доби зі Ступниці пов. Самбір / Кобільник В.// Літопис Бойківщини. – Самбір, 1936. – Ч.8. – С.1-11.
37. Кобільник В. Матеріальна культура села Жукотин, Турчанського повіту. Ч. 1 / Кобільник В.// Літопис Бойківщини. – Самбір, 1936. – Ч.7. – С. 14-66.
38. Кобільник В. Матеріальна культура села Жукотин, Турчанського повіту. Ч. 2 / Кобільник В.// Літопис Бойківщини. – Самбір, 1936. – Ч.8. – С. 15-73.
39. Кобільник В. Матеріальна культура села Жукотин, Турчанського повіту. Ч. 3 / Кобільник В.// Літопис Бойківщини. – Самбір, 1937. – Ч. 9. – С. 76-115.

40. Кобільник В. Історія самбірської церкви Різдва Пресвятої Діви Марії / Кобільник В. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1937. – Ч. 9. – С. 3-62.
41. Кордуба М. Як записувати топографічні назви? Квестіонар / Кордуба М. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1931. – Ч.1. – С. 159-162.
42. Крип'якевич І. Княжий Самбір і Самбірська волость / Крип'якевич І. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1938. – Ч.10. – С.26-33.
43. Кубійович В. Розміщення населення в Бойківських Карпатах / Кубійович В. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1937. – Ч.9. – С.38-45.
44. Лукань Р. ЧСВВ. Василіанська друкарня в Заплатинських Угерцях, пов. Самбір / Лукань Р. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1931. – Ч.1. – С. 150-158.
45. Ляшецька О. Дещо по бойківські вишивки / Ляшецька О. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1933. – Ч.2. – С. 53-61.
46. Машура Г., Каднічанський М., Каднічанський А., Козар О. Самбір і Самбірщина. Краєзнавчий нарис / Г. Машура. – Дрогобич: Коло, 2005. – 288 с.
47. Максимчук І. Деякі інституції звичаєвого права в Старосамбірщині / Максимчук І. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1939. – Ч.11. – С. 5-90.
48. М[ихайло] С[корик]. До статті «Про назву Бойки» / М[ихайло] С.[корик]. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1931. – Ч.1. – С. 172-173.
49. Парипа М. З географії бойківських слів / М. Парипа // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1938. – Ч.10. – С. 117-123.
50. Пастернак Я. Шнурова могила в Кульчицях / Я Пастернак // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1936. – Ч.7. – С. 1-4.
51. Пастернак Я. Струтинське городище / Я. Пастернак // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1938. – Ч.10. – С. 23-26.
52. Площанській В. Самборь в Галиції по даннымъ изъ области исторіи, топографіи, статистики и етнографіи / В. Площанській / Прикарпатская Русь. – Львовъ, 1885. – Ч 1. – С. 5-8.
53. Рабій Ю. Є. Княжий город Самбір / Рабій Ю.Є.– Львів ; Самбір : Ютика, 1999.
54. Рабій Ф. Історія чудотворної ікони Прес. Діви Марії в греко-католицькій церкві в Самборі / Рабій Ф. – Самбір, 1928.
55. Рабій Ф. Чудотворна ікона Прес. Діви в Рускій Церкві в Самборі / Рабій Ф. – Самбір, 1908.
56. Рудницький Я. Кульчичі чи Кільчичі? / Рудницький Я. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1935. – Ч.5. – С. 38-40.
57. Свенціцький І. Образ розвою українського музейництва / Свенціцький І. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1938. – Ч.10. – С. 18-23.
58. Свенціцький І. Тематичний уклад стінопису церкви св. Юра у Дрогобичі / Свенціцький І. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1938. – Ч.10. – С. 67-74.
59. Семчишин В. Антін Княжинський – педагог, учений, публіцист / Семчишин В. // Літопис Бойківщини. – ЗСА – Канада – Україна (Самбір), 2002.– Ч. 2/ 63 (74). – С. 27-28.
60. Скорик М. В десятиліття існування Товариства та Музею «Бойківщина» в Самборі / Скорик М. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1938.– Ч.10.
61. Скорик М. Про назву «Бойки» / Скорик М. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1931.– Ч.1.– С. 6-23.
62. Скорик М. Як записувати відомости про бойківські писанки (квестіонар) / Скорик М // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1933. – Ч.2.– С.61-63
63. Скорик М. Походження назви міста Самбора / Скорик М. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1935. – Ч.5. – С. 14-32.
64. Смішко М. Вістря на спис із рунічним написом з Розвадова / Смішко М. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1935. – Ч.5. – С. 1-14.
65. Смуток Л, Смуток І. Етноконфесійний склад жителів Нового Самбора в XV – XVIII ст. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Історія. – Тернопіль, 2007. – Вип.2. – С. 156–161.
66. Смуток Л. Адміністративний, господарський та етноконфесійний розвиток Нового Самбора у XV– XVIII ст. Автореферат ... кандидата історичних наук. – К., 2008.
67. Сорока М. Іван Филипчак: літературний портрет / Сорока М. – Тернопіль, 2002.
68. Стинавська В.М. «Вечерниці» в с. Стинаві Вишній (у Стрийщині) / Стинавська В.М. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1938.– Ч.10. – С. 59-61.
69. Турянська М. Бойківські звичаї з Різдяних Свят, Нового Року й Йордану / Турянська М. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1934. – Ч.3. – С. 23-28.
70. Фальковські Я. З етнографічної збірки музею «Бойківщина» / Фальковські Я. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1936. – Ч.8. – С. 71-74.
71. Фальковські Я. Село Волосате Ліського повіту / Фальковські Я. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1935. – Ч.5. – С. 14-28.
72. Филипчак І. З історії шкільництва на західній Бойківщині (від 1772-1930) / Филипчак І. // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1931. – Ч.1. – С. 43-112.
73. Филипчак І. З історії шкільництва на західній Бойківщині (від 1772-1930). – Самбір, 1931. – 70 с.

74. Филипчак І. Школа в Стрільбичах. Нарис з історії шкільництва / Филипчак І. – Львів, 1936.
75. Филипчак І. Кульчицький – герой Відня / Филипчак І. – Самбір, 1933; Филипчак І. За вчительським хлібом / Филипчак І. – Самбір, 1932.
76. Филипчак І. Іванко Берладник, або Пропаша сила / Филипчак І. – Самбір, 1936.
77. Филипчак І. Будівничий держави / Филипчак І. – Самбір, 1935.
78. Филипчак І. Братня любов кріпша від камінних стін. Повесть з життя загонової шляхти з початку ХХ віку / Филипчак І. – Самбір, 1937.
79. Филипчак І. Над Калкою / Филипчак І. – Самбір, 1998.
80. Филипчак І. Сила волі ; 2 вид. / Филипчак І. – Самбір, 1999.
81. Хроніка // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1931. – Ч.1. – С. 173-178.
82. Хроніка найважливіших подій і діяльності Товариства та Музею «Бойківщина» в Самборі за роки 1937 і 1938 // Літопис Бойківщини. – Самбір, 1939. – Ч.11. – С. 90-92.
83. Чайковський А. Як я ходив до сільської школи./ Чайковський А. // Андрій Чайковський Спогади. Листи. Дослідження. – Львів, 2007. – Т. 4.
84. Чайковський А. Чорні рядки. Мої спомини за час від 1 листопада до 13 травня 1919 р. / А. Чайковський // Чайковський А. Спогади. Листи. Дослідження. – Львів, 2001. – Т.1.
85. Drugi powszechny spis ludności z dn.9. XII 1931 R. Mieszkania i gospodarstwa domowe. Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Lwowskie bez miasta Lwowa. – Warszawa, 1938. – 483 s.
86. Biblioteki na Wschodnich Ziemiach II Rzeczypospolitej. Informator / red. Bieńkowska B. – Poznań, 1998
87. Budzynowski I. Kronika miasta Sambora, zebrana i wydana ku uczczeniu 500 letniej rocznicy założenia miasta Sambora / Budzynowski I. – Sambor 1891.
88. Diedzicki L. Sambor / L. Diedzicki // Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego. – Warszawa, 1884. – Т.Х. – S. 227-246.
89. Dörflerówna A. Materiały do historii Miasta Sambora 1390-1795 / A. Dörflerówna. – Lwów, 1936. (Zabytki dziejowe. T. IV. Zeszyt II.).
90. Encyclopædia. Zbiór wiadomości z wszystkich gałęzi wiedzy. Wyd.2 – Lwów, 1907. – Т.2.
91. Kuczera A. Samborszczyzna. Ilustrowana monografjamiasta Sambora i ekonomji Samborskiej/ Kuczera A. – Sambor, 1936. – 1937. – Т.1. – 492 s.; Т. 2 – 484 s.
92. Kuczera A. Wśród Bojków / Kuczera A. – Sambor, 1931.
93. Orłowicz M. Ilustrowany przewodnik po Galicyi. – Lwów, 1919.
94. Papée F. Skole i Tucholszczyzna / Papée F. – Lwów, 1891.
95. Pilat T. Podręcznik do statystyki Galicji wydany przez Krajowe buiro statystyczne. – Lwów, 1913. – Т. IX. – Cz.1.
96. Pierwszy powszechny spis ludności Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 30 września 1921 roku. Mieszkania Ludność. Stosunki zawodowe. Województwo Lwowskie. – Warszawa, 1927. – 397 s.
97. Sefer Sambor–StarySambor; pirkei edut vezikaron le-kehillot, (The book of Sambor and Stari Sambor; a memorial to the Jewish communities, the story of the two Jewish communities from their beginnings to their end); ed. Alexander Manor, Tel Aviv, Sambor/Stary Sambor Society, 1980 – 369 P.
98. Stęczyński M. Okolice Galicji / M.B. Stęczyński. – Lwów, 1847. – 233 s.
99. SiarczyńskiFr. OpisaniamiastaSamboraiobwodu jego, dzieje dawne miasta tego i stan niniejszy // Czasopismo naukowe księgozbioru publicznego im. Ossolińskich. – Lwów, 1829. – № 2. – S. 50–63.
100. Sprawozdanie Dyrekcji I. Państwowego Gimnazjum Męskiego typu dawnego klasycznego im. Adama Mickiewicza w Samborze za rok szkolny 1930/31. – Sambor, 1931. – 51 s.
101. Strzetelska Grynbergowa Z. Staromiejskie ziemia i ludność /Strzetelska Grynbergowa Z. – Lwów, 1899.
102. Turkawski M.A. Spytko z Melsztyna wojewoda krakowski, założyciel Sambora. – Lwów, 1876. – 76 s.

Роман Голык (Львов)

Краєведение и этнокультурная жизнь Самборского региона (Самборщины) в первой трети ХХ века

Статья прослеживает этнокультурную жизнь Самбора и Самборского региона (Самборщины) первой трети ХХ ст. Центральной проблемой публикации является возникновение краеведческого общества «Бойкивщина», которое объединило западноукраинских историков, археологов, этнографов, диалектологов в 30 – х гг. ХХ века.

Ключевые слова: краєведение, культура, провінція, Галиція, Самбор, Самборський регіон (Самборщина), «Бойківщина», історія, лінгвістика, археологія, етнологія

Roman Holyk (Lviv)

The Local Lore and Ethno-Cultural Life of the Sambir Region in the First Half of the 20th Century

This articles traces the ethno-cultural life of the Sambir city and the Sambir region in the first half of the 20th Century. The main focus of this studies is the condition for the creation of Local Lore Society «Boyktivshchyna» that united Western Ukrainian historian, archeologist, ethnologist and dialectologist in the 30 s of the 20 th century.

Key words: local lore, culture, ethno-cultural stereotype, province, Galicia, Sambir city, Sambir region, «Boyktivshchyna», history, linguistic, archeology, ethnology.

УДК 027.7:378.4(477.43):908

Віктор Прокопчук (м. Кам'янець-Подільський)

БІБЛІОТЕЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО: СУТНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ (НА ПРИКЛАДІ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА)

У статті на прикладі наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка розкриваються основні напрями, форми і методи бібліотечного краєзнавства.

Ключові слова: наукова бібліотека, краєзнавство, фонд, краєзнавча бібліографія, покажчик.

Поняття «бібліотечне краєзнавство» з'явилося на стику двох галузей діяльності – бібліотечної і краєзнавчої, а тому ввібрало в себе їх характерні ознаки. Його витoki слід шукати у 20-х роках минулого століття, коли молода радянська держава в умовах масового краєзнавчого руху вирішила взяти його під свій контроль, забезпечити координацію і спрямування в русло утвердження нової соціально-економічної та ідейно-політичної системи. Після I Всеукраїнської краєзнавчої конференції у Харкові (травень 1925 р.), утворення Українського комітету краєзнавства в структурі Укрнауки Народного комісаріату освіти УСРР у кожній з 32 округ почали створюватись окружні комітети краєзнавства, у районах – районні товариства, на підприємствах, в установах, організаціях та навчальних закладах – різноманітні гуртки. Ідеологи краєзнавчого руху, у першу чергу О. Буценко, М. Яворський, О. Лазарис, М. Криворотченко, спрямовували цей науково-громадський рух у бік так званого «виробничого краєзнавства» – на пошук корисних копалин, ефективних методів обробітку ґрунту, боротьбу зі шкідниками, вивчення, узагальнення і поши-

рення радянських форм співжиття, свят та обрядів, відволікаючи увагу суспільства від його історії, національної самобутності.

1925 року на I конференції наукових бібліотек України Михайло Ілліч Ясинський, який протягом 1919–1923 рр. був помічником бібліотекаря і, навіть, бібліотекарем фундаментальної бібліотеки Кам'янець-Подільського державного українського університету, а згодом, після ліквідації університетів, завідувачем бібліотеки Кам'янець-Подільського інституту народної освіти, у своєму виступі висунув та обґрунтував ідею посилення ролі бібліотек у краєзнавчому русі, окреслив основні напрями, форми і методи бібліотечної краєзнавчої праці, ввів у обіг термін «краєзнавча література», віднісши до неї: 1) все, що написано про певний край, 2) всю без винятку продукцію, видану в цьому краї, а пізніше додав і 3) праці уродженців, діячів краю, видані будь-де [1]. Власне, Михайло Ілліч теоретично осмислив важливу ознаку бібліотечного краєзнавства – краєзнавчий фонд, його складові. Доповідь М.І. Ясинського у своєму виступі підтримав В.Д. Отамановський, директор Вінницької філії Всенародної бібліо-